

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
Croatian Philosophical Society

Filozofski fakultet, Ul. Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

tel.: +385 (0)1 6111 808; fax: +385 (0)1 6117 012

e-mail: hrfd@hrfd.hr; URL: <http://www.hrfd.hr>

67. Godišnji simpozij Hrvatskog filozofskog društva

FILOZOFIJA I MOĆ

Zagreb, 26. – 28. studenoga 2026.

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu
(Ul. Ivana Lučića 1a, Zagreb)

Obrazloženje teme simpozija

»U povijesti političke filozofije«, reći će Arno Baruzzi odmah na početku svoga *Uvoda u političku filozofiju*, »mogu se uočiti dva principa: um i moć«. Iako se na prvu ova dva pojma mogu činiti proturječnima i međusobno isključujućima, sve od Platona naovamo uočava se koliko moć »treba« um i koliko um »ima« moć. Raspolažemo li uostalom ikada umom koji nema moć ili se oba pojma međusobno isprepliću? Na razmeđu uma i moći, ovogodišnja nas tema 67. Godišnjeg simpozija Hrvatskog filozofskog društva pokušava približiti obzorima njihova međusobnog razilaženja, a još više nužnim nadopunjavanjima.

Jedan od razloga duboke krize suvremene liberalne demokracije leži između ostalog i u svojevrsnoj degradaciji uma, a zapravo njegovu podvrgavanju (možda i zarobljavanju od strane političke i ekonomske) moći. Kada čitamo da je kapitalizam »tako snažan generator nejednakosti«, ne možemo se oteti dojmu da se nejednakost o kojoj je ovdje riječ dotiče i odnosa između uma i moći. Poučeni poznatom Kantovom mišlju da »ljudski um ima osobitu sudbinu u jednoj vrsti svojih spoznaja, gdje ga uznemiruju pitanja koja on ne može odbiti, jer su mu zadana samom prirodom uma, no on ipak ne može na njih odgovoriti, jer nadilaze svaku moć ljudskog uma«, želja nam je ovim interdisciplinarnim dijalozima pružiti »poticaj na misao« o moći ljudskoga uma u smjeru produbljivanja i propitkivanja njegove uloge, a zapravo filozofije uopće, u društvu u kojemu, ipak, dominira moć.

I dok je suvremenim sustavima mišljenja potpuno opravdano postaviti ono Adornovo pitanje iz 1962. godine – *čemu još filozofija?* – bilo u konformističkom ili u apologetskom smislu, malo je koncepata koji se koriste tako često, a opet s relativno slabim osjećajem da se promisli o njegovu značenju za suvremenoga čovjeka, društvo i znanost, kao što je to termin – *moć*. Ako ostajemo kod toga da filozofiju i dalje razumijemo kao »umjetnost tvorbe, izumijevanja i izrade koncepata«, onda ovaj »česti koncept« moći ima povlašteno mjesto za »filozofiranje« (umovanje) u svom najintimnijem i najplodnijem smislu. Filozofijsko, ali i svako drugo misaono-kritičko dohvaćanje koncepta moći predstavlja izazov svakome tko želi razumjeti ne samo njezinu anatomiju, već i praktičnu uporabu u misaonim, socijalnim i političkim okolnostima. U vremenu kada moć, potpomognuta kapitalom i svakom vrstom interesa, utječe na cijelu ljudsku zajednicu i njezino okruženje, kada zbog njezine zlouporabe gotovo svaki umni impuls izgleda kao oblik svojevrsne »objektivne oskudice«, kada politika

postaje sve »slobodnija« od etike, propitkivanja uma kao i njegovih dometa nameće se gotovo kao uvjet bez kojega kao ljudsko društvo ne možemo dalje.

U ova i mnoga druga razmišljanja moguće je krenuti, dakako, od povijesnog »razračunavanja« uma i moći, što ga nalazimo još u antičkoj filozofiji, pa sve do moći uma (Platon) i uma moći (Machiavelli) što se vrhuni u Hegelovoj misli »od države moći k državi uma«. Naravno, naslovnu temu ovogodišnjeg simpozija moguće je obraditi iz perspektive filozofije moći, ali i moći filozofije u ovom »ne-umnom« vremenu. Svojevrсна »dehumanizacija moći«, koja se sve više usmjerava na ono što izlazi izvan samoga čovjeka ili ga pak pokušava u određenom smislu zamijeniti, predstavlja stvarnu opasnost za opstanak ne samo političkog ideala demokracije nego osobito za opstanak onog ljudskog. Stoga ovogodišnji simpozij poziva na široki dijalog svih onih kojima je stalo do dubinskog i otvorenog, argumentiranog i utemeljenog promišljanja o važnosti i ulozi uma i moći, a zapravo o budućnosti čovjeka i onoga »ljudskog, odviše ljudskog«.

Moć, osim ove filozofijske dimenzije, ima dakako svoju bogatu sadržajnost kroz prizmu njezinih političkih, socioloških, teoloških, antropoloških i umjetničko-književnih obilježja, ali i njezine (zlo)uporabe, u konačnici njezina stvarnog dohvata i povezanosti s najrazličitijim društvenim odnosima, te dakako manipulacijama kojima svakodnevno svjedočimo. Ona ima svoju važnu ulogu i u razumijevanju slobode, također u kontekstu razvoja, a još više sadašnjosti i budućnosti političkog uređenja demokracije. I to iste one demokracije za koju će još Tocqueville ustvrditi da više preferira moć od slobode. Sve što čovjeka u modernom društvu otuđuje od tradicionalnog autoriteta, reći će ovaj francuski politički teoretičar, još ga jače tjera da potraži utočište u moći institucija moderne demokracije. Da li je ta moć samo utvara ili je ipak stvarnost (doduše, samo za neke) ostaje za razmišljanje onima koji su zainteresirani za ono što ćemo (možda) ostaviti generacijama koje dolaze. U vremenu kada ekonomija ima realnu moć, kojoj društvene elite sve češće i intenzivnije pribjegavaju, a politika tek simbolički važno mjesto, u diskursu, između ostaloga, političke teorije i političke te socijalne filozofije, trebaju zauzeti dijalozi kojima možemo pokušati, pa makar i »energijom zablude«, doći do praga optimalnih rješenja gorućih problema suvremenog čovjeka i društva. Na onima koji žive za politiku jest da prekorače ovaj prag te da doprinesu konstruktivnom i praktičnom prevrednovanju uloge i mjesta uma (filozofije) i moći danas, a sve radi boljeg sutra kojemu se svi nadamo.

Ovim godišnjim simpozijem Hrvatskog filozofskog društva naslovnu temu želimo obuhvatiti s najrazličitijih strana: filozofijsko propitkivanje mjesta i uloge uma u aktualnom intelektualnom i znanstvenom diskursu, političko preispitivanje moći u kontekstu sadašnjih kriza kao i njezinih zlouporaba, sociološke aspekte humanističkog diskursa uopće te osobito moći kapitalizma, vojnog *establishmenta* i religije, odnosno medija. I teologija iznova prepoznaje važnost moći i njezine potencijale, kao što i antropologija i psihologija pružaju važne uvide u tumačenje anatomije, potencijalâ i utjecajâ što ih posjeduju um i moć. Umjetnost je isprepletena mrežom uma i njegova doživljaja (a možda i iluzijama) moći, što s druge strane otvara široki spektar dijaloga najraznovrsnijih pristupa ovoj bogatoj i važnoj temi unutar različitih epoha. Prilično slobodno parafrazirajući onu poznatu Foucaultovu misao, možemo reći da filozofija i moć možda i imaju različitu prirodu, no one se međusobno isprepliću, pretpostavljaju i nadopunjuju. To i jest krajnji cilj ovoga dijaloga.

Prof. dr. sc. Josip Berdica

Predsjednik Organizacijskog odbora simpozija

Filozofija i moć

Organizacijski odbor simpozija

FILOZOFIJA I MOĆ

Predsjednik:

prof. dr. sc. Josip Berdica
(Pravni fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku)

Tajništvo:

dr. sc. Hrvoje Potlimbrzović, *tajnik*
(Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku)
Kristina Lovrenović, univ. mag. educ. soc. et phil., *mlada tajnica*
(Osijek)

Mira Matijević, *poslovna tajnica*
(Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb)

Članovi:

prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu)

izv. prof. dr. sc. Hrvoje Cvijanović
(Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Ankica Čakardić
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Predrag Čičovački
(College of the Holy Cross, Worcester, Massachusetts, SAD)

doc. dr. sc. Dan Đaković
(Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Aleksandra Golubović
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci)

izv. prof. dr. sc. Boris Gunjević
(Westfield House, Cambridge, UK)

prof. dr. sc. Enes Kulenović
(Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu)

izv. prof. dr. sc. Danijela Lucić
(Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu)

izv. prof. dr. sc. Sandro Skansi
(Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu)

prof. dr. sc. Šimo Šokčević
(Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku)

izv. prof. dr. sc. Marko Vučetić
(Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru)